

Popowska-Taborska, Hanna

Sprawozdanie z działalności TNW : Sprawozdania z działalności Wydziałów TNW : Wydział I językoznawstwa i historii literatury : Streszczenia : Stosowane przez językoznawców metody wnioskowań na temat kultury dawnych Słowian

---

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 48, 94-95

1985

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Referat ukazuje, oprócz bardzo zwięzłej informacji o bibliografii, dwa zagadnienia wciąż wzbudzającego spory i przynoszące nowe odkrycia — podejście leksykografów i językoznawców do wielkiego dykjonarza oraz określenie tzw. „programów” *Encyklopedii* z góry założonych lub powstających w miarę drukowania tekstu, jako odpowiedź na zamówienie społeczne lub konieczność ciągłego doganiania nauki. W pierwszej kwestii wypuklona została dyskusja nad różnicą między słownikami i encyklopediami, w której zabierali głos tacy uczeni, jak G. Matore, L. Febvre, S. Auroux i wielu innych. Stanowisko semantyków, dostrzegające w *Encyklopedii* zupełnie nowy rodzaj dyskursu o świecie, wydaje się ciekawie i inspirujące. Z licznych „programów”, dotyczących zwłaszcza, pod różnymi mylącymi hasłami, spraw aktualnych francuskich i ogólnoludzkich, referat uwzględnił przede wszystkim tzw. *geographie*, opracowaną niezmiernie pomysłowo przez Kawalera de Jaucourt, a zbadaną przez M. Morrisa i R. Schwoba. Pozwala to także znaleźć nowe ujęcie poloników w *Encyklopedii*. Referat zamyka się przypomnieniem znaczenia monumentalnej monografii R. Darntona (*L'aventure de l'Encyclopédie, un best-seller au siècle des Lumières, 1778—1788*).

Hanna Popowska-Taborska

STOSOWANE PRZEZ JEZYKOZNAWCÓW METODY WNISKOWAŃ NA TEMAT KULTURY DAWNYCH SŁOWIAN

W referacie zostały omówione i poparte językową egzemplifikacją:

1. Wnioskowanie na temat kultury materialnej i duchowej Prасłowian na podstawie utraty bądź zachowania nazw indoeuropejskich (A. Meillet);
2. Wnioskowanie na temat rozwoju określonej dziedziny kultury Słowian na podstawie bogactwa i jednolitości rodzimego słownictwa (O.N. Trubačew, W. Sędzik, K. Moszyński);
3. Wnioskowanie na podstawie braku określonych nazw w językach słowiańskich o braku konkretnych wytworów kultury (S. Urbańczyk, K. Moszyński, M. Vasmer);
4. Wnioskowanie na temat rozwoju określonej dziedziny kultury na podstawie wpływów danej nomenklatury na ludy sąsiednie (K. Moszyński);
5. Wnioskowanie na temat niektórych faktów kulturowych na podstawie słowiańskich nazw miejscowych (M. Vasmer, S. Rospond);
6. Wnioskowanie o przejawach kulturowych na podstawie słowiańskiej frazeologii (N.L. Tolstoj);
7. Wnioskowanie na podstawie tzw. rekonstrukcji prасłowiańskiego tekstu (W.N. Toporow, W.W. Iwanow);

8. Wniosekowanie na temat kultury dawnych Słowian poprzez etymologiczną analizę określonych wyrazów słowiańskich.

Dodatkowo rozpatrzona została tzw. analiza strukturalna, propagowana ostatnio przez N.I. Tolstoja.

Ukazana klasyfikacja i egzemplifikacja metod wnioskowań na temat kultury dawnych Słowian na podstawie materiałów językowych możliwa była dzięki Kartotece faktów językowych użytych jako argumenty związane z etnofenezą Słowian, opracowywanej w Instytucie Słowianoznawstwa PAN w Warszawie pod kierunkiem Hanny Popowskiej-Taborskiej.

Wydział II nauk historycznych, społecznych i filozoficznych

Przewodniczący: Ryszard Kiersnowski

Sekretarz: Tadeusz Stefan Jaroszewski

Na zebraniu naukowym w dniu 22 marca 1985 r. — prof. dr Mariusz Karpowicz wygłosił odczyt.

STRESZCZENIE

Mariusz Karpowicz

UWAGI O APLIKACJACH NA OBRAZY I ROLI SREBER W DAWNEJ RZECZYPOSPOLITEJ*

Srebrne aplikacje na obrazy, zwane potocznie „sukienkami”, występują wyłącznie na orbicie kultury polskiej oraz prawosławnej sztuki cerkiewnej. Jednakże aplikacje polskie różnią się zasadniczo od prawosławnych.

1. Polskie powstają najczęściej przez swoiste „narastanie” sreber na malowidła; najpierw z metalu nakładano tylko elementy nadziemskie — promienie, nimby, atrybuty, korony z gwiazd, itp. (I stopień). Dopiero gdy już wszystkie te elementy cudowne były aplikowane w srebrze — nakładano ubiory świętych osób bądź przedmioty ich osobistego użytku (II stopień). Z trzecim stopniem mamy do czynienia, gdy srebra bądź atakują tło, bądź przykrywają kończyny postaci świętych. Dalszy, czwarty etap, to już jedynie totalny obraz ze srebra, gdzie nawet głowy i twarze są z metalu (np. w ołtarzu głównym kościoła klarysek w Starym Sączu).

2. Polskie aplikacje cechuje swoisty realizm — złotnik naśladuje przedmiot i rzeczywistą fakturę przedmiotu, który zakrywa.

* Pełny tekst pracy „Rocznik Historii Sztuki”, XVI, 1986, s. 123—158.